

ĐỔI MỚI NHẬN THỨC NHỮNG KHÁI NIỆM VÀ PHẠM TRÙ TRONG MÔN CNXHKH - CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN

PTS. NGUYỄN VĂN DƯƠNG(*)

Chủ nghĩa Mác - Lênin là một học thuyết cách mạng và khoa học. Đó là học thuyết mục tiêu giải phóng giai cấp, giải phóng các dân tộc, giải phóng xã hội, giải phóng người và mọi con người.

Chiến thắng lợi của cuộc cách mạng XHCN tháng Mười Nga năm 1917, cùng với những thành tựu không thể phủ nhận được của công cuộc xây dựng CNXH trong hơn nửa thế kỷ qua ở Liên Xô, Đông Âu và ở một số nước khác làm cho chủ nghĩa Mác-Lênin trở thành một học thuyết trở thành hiện thực.

Những năm gần đây, nhân sự khủng hoảng và sụp đổ mô hình chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và ở 6 nước Đông Âu, chủ nghĩa đế quốc và các thế lực phản động hi vọng đây là "sự sụp đổ", "sự cáo chung" của CNXH và CNCS, rằng "chủ nghĩa Mác đã lỗi thời" và "chủ nghĩa tư bản đã thổi hồi kèn thắng trận cuối cùng, không còn một lực lượng nào có thể địch nổi". Còn một bộ phận không ít nhân dân, nhất là nhân dân ở nước XHCN, trong đó có những người vốn là cộng sản trở nên bi quan, dao động, nghi ngờ, mất phương hướng.

Thực trạng trên đặt ra cho chúng ta nhiệm vụ phải tiến hành kiểm chứng lại nhận thức của mình đối với chủ nghĩa Mác-Lênin để nhận thức cho đúng và phát triển nó cho phù hợp với điều kiện mới của thời đại, nhằm phục vụ cho sự nghiệp đổi mới và phát triển đất nước. Đổi mới nhận thức đối với chủ nghĩa Mác-Lênin cũng có nghĩa là phải đổi mới nhận thức đối với những khái niệm và phạm trù của nó.

Như chúng ta đã biết, mỗi một khoa học, hay một học thuyết đều có hệ thống những khái niệm và phạm trù phản ánh nội dung và bản chất của học thuyết đó. Chủ nghĩa Mác-Lênin cũng có những khái niệm và phạm trù riêng của mình. Vì vậy nghiên cứu và luận giải một cách có căn cứ lý luận và khoa học những khái niệm và phạm trù của chủ nghĩa Mác-Lênin là một công trình nghiên cứu khoa học rất công phu, chắc chắn sẽ giúp cho việc nghiên cứu, giảng dạy và học tập các môn học này ngày càng

*) Đại học Tổng hợp Hà Nội

có hiệu quả hơn.

Trong quan niệm cũng như trong giảng dạy và học tập chúng ta thường phạm sự lằng lằng giữa những cái gọi là "khái niệm" hay "phạm trù". Vậy vấn đề đặt ra ở trước hết là cần trở lại định nghĩa thế nào là "khái niệm" và thế nào là "phạm trù".

"**Khái niệm**" hiểu theo khía cạnh triết học, đó là một hình thức tư duy của người giúp ta hiểu biết những đặc trưng chung, chủ yếu của các sự kiện và hiện tượng khách quan. Theo nghĩa đó, mỗi ngành khoa học tự nhiên hay xã hội đều khái quát những hiện tượng của thế giới khách quan bằng cách dựa vào những khái niệm phản ánh một nhóm nhất định những hiện tượng. Chẳng hạn trong triết học, đó là "tư bản", "giá trị", "giá trị thặng dư"; trong CNXHKKH, đó là "giai cấp công nhân hiện đại", "thời đại ngày nay", "hệ thống chính trị"... trong lịch sử Đảng, đó là "Đảng", "khởi nghĩa", "đấu tranh quân sự", "đấu tranh chính trị"...

"**Phạm trù**" là những khái niệm lô gích cơ bản phản ánh những đặc trưng cơ bản những phương tiện và những quan hệ phổ biến nhất của những hiện tượng này trong thực tiễn sản xuất vật chất và trong thực tiễn xã hội của con người. Trong triết học, đó là "tính nhân quả", "nội dung", "hình thức"...; trong KTCT, đó là "sản xuất vật chất"...; trong CNXHKKH đó là "sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân"...

Đối mới nhận thức những khái niệm và phạm trù trong các môn học Mác-Lênin nói chung, môn CNXHKKH nói riêng, phải căn cứ vào những cơ sở lý luận và thực tiễn lịch sử của nó.

Như chúng ta đều khẳng định, chủ nghĩa Mác-Lênin là một hệ thống những nguyên lý về chính trị, kinh tế, xã hội. Đó không phải là hệ thống đóng kín mà là hệ thống mở. Nghĩa là nó ra đời nhờ sự khái quát từ những điều kiện kinh tế - xã hội và được kiểm nghiệm qua thực tế, qua những biến đổi của đời sống xã hội. Do đó, bản thân nó đã phải trải qua quá trình tự điều chỉnh, bổ sung, thậm chí tự phủ định này hay mặt khác để tiếp tục phát triển. Điều đó mang tính qui luật của sự phát triển nội hàm của chủ nghĩa Mác. Bản thân Lênin đã phê phán rất gay gắt, kịch liệt những quan niệm giáo điều chủ nghĩa đã "biến chủ nghĩa Mác thành một vật phản động không có hình thù, một vật chết...". Và chính Lênin cũng công khai thừa nhận sự bất tay vào sự nghiệp lớn lao có sai lầm, thậm chí thất bại là điều khó tránh. Những quan điểm về CNXH được vạch ra trước đó, cũng như trong thời kỳ "cộng sản chiến" đã phải thay đổi căn bản khi ông đưa ra chính sách kinh tế mới (NEP), thừa nhận sự tồn tại khách quan của nền kinh tế hàng hóa, tính chất nhiều thành phần của nền kinh tế trong thời kỳ quá độ.

Trong thời đại ngày nay, đặc biệt từ sau chiến tranh thế giới thứ hai đã có những biến đổi hết sức to lớn trên tất cả các lĩnh vực, trong đó sự phát triển kinh tế đã thành vấn đề lớn mà cả thế giới đều quan tâm. Đặc điểm của thời kỳ này ra sao, người còn chưa xác định được. Gần đây có một nhà tương lai học Mỹ cho rằng người đã trải qua 3 nền văn minh - Văn minh nông nghiệp, văn minh công nghiệp và văn minh chất xám. Tất nhiên cách tiếp cận nền văn minh chủ yếu chỉ dựa vào sự phát triển của khoa học kỹ thuật, như vậy là phiến diện, coi nhẹ các yếu tố xã hội xóa nhòa ranh giới và mâu thuẫn giữa các chế độ xã hội khác nhau. Nhưng hiện nay trong thời đại ngày nay, sự phát triển hết sức mạnh mẽ của khoa học kỹ thuật và tiến bộ của lực lượng sản xuất có tính chất nhảy vọt đó sẽ dẫn đến sự thay đổi những chóng mặt quan hệ quốc tế.

Rõ ràng, thời đại ngày nay có những biến đổi khác xa thời Lênin và càng xa

so với thời kỳ Mác và Ăngghen sống. Từ những căn cứ có tính nguyên tắc lý trên cho phép chúng ta có thể đối chiếu, sửa chữa và bổ sung những nguyên lý như những khái niệm và phạm trù của chủ nghĩa Mác-Lênin nói chung và HKH nói riêng.

hàng hạn về khái niệm giai cấp công nhân và phạm trù sứ mệnh lịch sử của giai công nhân - đây là phạm trù cơ bản và cũng là phạm trù xuất phát của chủ nghĩa hội khoa học, nhưng trong thời đại ngày nay khi cuộc cách mạng khoa học - công đã và đang trở thành một đặc trưng cơ bản, một quá trình chi phối toàn bộ đời xã hội, thì trong nghiên cứu và giảng dạy chúng ta cần lưu ý tới các nhân tố tác động làm biến đổi về cơ cấu, về chất và số lượng cũng như nội dung sứ mệnh của nó. Nếu như ở thế kỷ XIX giai cấp công nhân chủ yếu là lao động cơ bắp, giờ lao động trong công nghiệp hiện đại không chỉ bao gồm lao động cơ bắp mà cả lao động trí óc thông qua điện toán với những thành tựu của tin học, mặc dù được trí thức hóa, trí tuệ hóa, có mức sống cao hơn, có cổ phần trong công ty tư nhưng xét đến cùng họ vẫn luôn luôn là lực lượng sản xuất cơ bản, trực tiếp, gián tiếp tham gia vào quá trình tạo ra giá trị vật chất cho xã hội, bị bóc lột giá hàng dư với tỷ suất ngày càng tăng. Do vậy họ vẫn có mâu thuẫn sâu sắc với giai tư sản và chủ nghĩa tư bản. Muốn giải quyết mâu thuẫn ấy vẫn phải thông qua tranh giành giai cấp và cải biến xã hội để thực hiện sứ mệnh lịch sử của mình. Tất nội dung sứ mệnh lịch sử của họ trong thời đại ngày nay chưa phải là trực tiếp đổ chủ nghĩa đế quốc, xây dựng CNXH, CNCS, mà trước mắt là đấu tranh vì tiêu hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội như Cương lĩnh của ta đã nêu.

hực ra, về CNXHKKH còn rất nhiều khái niệm và phạm trù, cần phải được lý giải cách nghiêm túc và khoa học theo tinh thần đổi mới tư duy của Đảng ta, như vấn xóa bỏ chế độ tư hữu", "chuyên chính vô sản", "cách mạng XHCN", "chủ nghĩa xã hội thực" v.v... Đồng thời, từ thực tiễn của thời đại cũng xuất hiện những khái và những vấn đề mới, đòi hỏi CNXHKKH phải nghiên cứu, như vấn đề bảo vệ thái, môi trường, sắc tộc và chiến tranh sắc tộc v.v...

hững vấn đề này được nghiên cứu chắc chắn sẽ phục vụ cho công tác giảng dạy tập môn học này ngày càng có hiệu quả hơn./.

RENOVATING THE UNDERSTANDING OF THE CONCEPTS AND CATEGORIES IN THE STUDY OF SCIENTIFIC SOCIALISM THEORETICAL AND PRACTICAL BASIS.

NGUYEN VAN DUONG

the paper has pointed out the objective needs of renovating the understanding of categories and concepts with regards to scientific Socialism.

the writer has set out his views on the definition of the categories and concepts tried analysing the concepts of the "working class" and the category of "the historic ion of the working class".